ערעור אזרחי מס' 2600/90

א

1. עלית חברה ישראלית לתעשית שוקולד וסוכריות בע"מ
2. קפה־קו בע"מ

נגד

1. יעקב סרנגה

ב

2. מרדכי כהן
3. מ.ג.י. שותפות בלתי רשומה

ג

בבית המשפט העליון בשבתו כבית־משפט לערעורים אזרחיים

[7.5.96]

לפני השופטים א' גולדברג, ט' שטרסברג־כהן, צ' א' טל

ד

הצעת חוק לאיסור תחרות לא הוגנת, תשנ"ו–1996, ה"ח 347, סעיפים 8 (המונח "סוד מסחרי"), 11, 12, פרק ב' – פקודת הנזיקין [נוסח חדש], נ"ח 266, סעיף 63.

ה

המשיב 1 היה בעל מסגרייה עצמאי וביצע שנים רבות באופן שוטף עבודות אחזקה ועבודות שונות אחרות בציוד לייצור קפה במפעלן של המערערות. הייתה לו גישה חופשית לכל השלבים והתהליכים של ייצור הקפה, ולצורך עבודתו הוא קיבל מדי פעם תכניות, תרשימים ומסמכים שונים, הנוגעים למערך הציוד ולתהליכי הייצור של הקפה. הוא חתם על התחייבות שכותרתה "הצהרת סודיות", ובה התחייב שלא לגלות או למסור לשום אדם אחר או גוף אחר כל תכניות או ידיעות בקשר לקווי ייצור, שינוע, מרשמים, תהליכים ושיטות ייצור הנוגעים למוצר כלשהו המיוצר במפעלי המערערות ולא להשתמש בהם לטובתו שלו או לטובת צד שלישי. תקופת ההתחייבות הייתה כל תקופת עבודתו אצל המערערות וחמש שנים נוספות לאחר השלמת ביצוע העבודה האחרונה שיבצע בעבור המערערות. כשנה ושמונה חודשים לפני שסיים את עבודתו אצל המערערות, חבר המשיב 1 עם המשיב 2 לשותפות – המשיבה 3, ואלה הקימו מפעל קפה משל עצמם וייצרו בו קפה שחור במערך ייצור זהה לזה של המערערות. המערערות עתרו לבית המשפט המחוזי בתובענה בגין הפרת ההתחייבות האמורה. בית המשפט קבע כי הופר כאן סוג מסחרי הראוי להגנה וכן שהמשיב 1 העתיק את קו הייצור של הקפה מן המערערות. חרף זאת קבע בית המשפט המחוזי כי ההתחייבות בטלה, משום שהיא רחבה מדיי בהיקפה ובמשך הזמן שנקבע בה, ולפיכך נדחתה תביעת המערערות. מכאן הערעור.

ו

ז

בית המשפט העליון פסק:

א. (1) קביעת מידע כסוד מסחרי משלבת קביעות שבעובדה ומסקנות שבדין. מעורבים בדבר אינטרסים מתנגשים המעוגנים בערכי יסוד בעלי חשיבות עליונה בחברה של כלכלה

nevo.co.il

חופשית. מחד גיסא, עומדים הזכות לחופש העיסוק, עקרון התחרות החופשית, זרימה חופשית של ידע ומידע העומדת ביסוד כל התקדמות והתפתחות, זכות העובד ליטול עמו את אשר למד בתחום מקצועו שהפך חלק מהכשרתו המקצועית ואיפשור ניידות חופשית של עובדים ממקום עבודה אחד למשנהו; מאידך גיסא, עומד אינטרס בעל העסק להגנה על זכויותיו המסחריות, על הידע, הזמן והמשאבים שהוא משקיע בעסקו, על שיטות ייצור שפיתח ועל מכלול המרכיבים המהווים את עסקו ההופכים לעתים לקניינו האישי. לכך מצטרף האינטרס לאפשר חשיפת העסק ללא חשש מחשיפת סודות ומגניבת מידע. מבחינה ערכית נורמאטיבית, מוצדקת ההגנה על סוד מסחרי כביטוי לדרישת הגינות ותום־לב ביחסים בין בני אדם גם במסגרת יחסי מסחר (804 ב–ה).

(2) (בעקבות בג"צ 1683/93 [1]) יש הרואים בסוד המסחרי קניין, יש הרואים בו אך זכות כלפי איש או אנשים מסוימים על סמך חוזה אתם או על סמך דינים הנוגעים ליחסים מסוימים בלבד. יש הרואים בהגנה על הסוד המסחרי – בכל הנוגע ליחסי עובד ומעביד – תנאי מכללא בחוזה. יש גם הרואים בה חובה הנגזרת מעקרון תום הלב. מקובל על הכול כי הסוד המסחרי "קיים" במשפט וכי המשפט מספק אמצעים להגנתו מפני ניצולו ללא הסכמת הזכאי לו (806 א–ה).

(3) שיווק של מוצר לציבור הרחב איננו הופך את הליך ייצורו לנחלת הכלל. גם אם המידע ידוע לציבור, עדיין יכול בעליו להיות ראוי להגנה בגין האופן שבו השתמש בידע הציבורי לייצר מוצר ולהשיג תוצאה ספציפית, אם אין גישה למידע זה ללא מאמץ והשקעת עבודה (806 ז–807 א).

(4) לשם קביעת היותו של מידע מסוים בגדר סוד מסחרי, יש לייחס חשיבות גם לשאלה כיצד ראו הצדדים את המידע המועבר ביניהם (807 ד).

(5) במקרה דנן, המערערות והמשיב 1 ראו במידע שרכש המשיב 1 אצל המערערות מידע קונפידנציאלי, וביחסים ביניהם – יחסי אמון. בכך יש כדי לחזק – מנקודת מבט סובייקטיבית של הצדדים – את הקביעה, שמדובר בסוד מסחרי (807 ד–ה).

ב. (1) משנקבע כי מידע מסוים הוא בגדר סוד מסחרי, זוכה בעליו, מכוח הדין, להגנה, באמצעים שונים ומגוונים. בד בבד עם ההכרה בזכות להגנה על סודות מסחריים נוצרו מחסומים ובלמים ונקבעו שיקולים רלוואנטיים לשם חתימת גבולות ההגנה המוענקת, כגון: משך תקופתו של איסור השימוש בסוד המסחרי עד למועד שבו המידע היה ממילא מגיע לציבור או הגבלת זמן אחרת כלשהי; מידת התרומה של המידע להשגת המוצר המתחרה; השקעת הזמן והמאמץ של המתחרה עצמו בייצור המוצר המתחרה; הצורך לאפשר לעובד לעשות שימוש בידע מקצועי שרכש אצל מעבידו; הצורך לאפשר ניידות של העובד ממקום עבודה אחד לאחר וכיוצא באלה (807 ה–808 א).

(2) הסודיות היא יחסית והיא משתנה בהתאם לנסיבות וכך גם ההגנה עליה. את הסעד יש להתאים לסוג הסוד ולטיבו, לסוג ההפרה, לטיב הפגיעה ולהיקפם. ככל שהפגיעה קטנה יותר והסוד מצומצם יותר ונגיש יותר לציבור, כך יצומצם גם הסעד. אם קיבל על עצמו אדם התחייבות שעניינה שמירה על סוד מסחרי של אחר והתחייבות רחבה מדיי, אין מניעה לצמצמה ולהתאימה ליחסיות הסוד שבמידע (808 א–ב).

(3) במקרה דנן, ראויים הסודות המסחריים של המערערות להגנה מכוח הדין, והן זכאיות

לסעד בגין נטילתם ועשיית שימוש בהם על־ידי המשיב 1. הזכאות להגנה זאת היא לא רק מכוח הדין אלא גם מכוח ההתחייבות (808 ג–ד).

א ג. (1) בעובדה כשלעצמה שהתחייבות מגבילה את חופש העיסוק אין כדי לפגוע בתוקפה. התחייבויות לאי־תחרות מוכרות כתקפות ומחייבות תרף פגיעתן בחופש העיסוק, הן ביחסים בין עובד ובין מעביד והן ביחסים בין שני גורמים שאינם בגדר עובד ומעביד (808 ד–ה).

(2) את שאלת תקפותה של תניה המגבילה את חופש העיסוק בחוזה יש לבחון על רקע עקרון חופש החוזים מחד גיסא ועקרון חופש העיסוק מאידך גיסא (808 ו).

ב (3) (בעקבות ע"א 369/74 [4]) בבוא בית המשפט לבחון אם סביר הוא התנאי המגביל את חופש העיסוק והוגן לגבי הצדדים והציבור כולו, עליו לבחון את אופי ההגבלה, היקפה, הזכויות הקנייניות שעליהן היא באה להגן, תחום תחולתה וזמנה. אם נועדה ההגבלה להגן על סודות מקצועיים או מסחריים אשר נרכשו עקב היחסים המשותפים בין בעלי הדין, וכדומה שיקולים העשויים ללמד אם בנסיבות המקרה המסוים עשוי צד אחד להפיק הנאה יתרה בלי שיהיה זכאי לכך מבחינת היחסים החוזיים שיש ביניהם מבחינה כוללת – אזי ייפסל התנאי (809 ג–ד).

ג (4) הגבלה חוזית תקפה של חופש העיסוק צריך שתהא הוגנת מבחינת היחסים שבין הצדדים ושלא תפגע באינטרס הציבורי. אם היא סבירה והוגנת כלפי הצדדים עצמם, רק לעתים רחוקות תיחשב היא כנוגדת את האינטרס הציבורי. משקל מיוחד ניתן להיקף הפגיעה כתוצאה מהפעלת סעיף ההגבלה, אך אין זה השיקול היחיד שאותו יש לשקול, ויש לתת למשל את הדעת לאופיו של המידע הסודי שנטל עמו הנתבע (809 ה–ז, 810 ב–ג).

ד (5) במקרה דנן, אמנם היקף הפגיעה במשיב 1 הוא מוגבל, שכן הוא מסגר במקצועו ולא היה עובדן של המערערות. העיסוק בתחום ייצור הקפה השחור לא היה עיסוקו הבלעדי, ותוצאת הגבלה שלפיה לא יוכל הוא לעסוק בייצור כזה, אינה שוללת ממנו את מקצועו. מדובר במידע שהוא פשוט ללימוד ועשוי להגיע לציבור בקלות יחסית וסודיותו היא אפוא יחסית, וכך צריך להיות גם הסעד. יש אפוא מקום לקצר את תקופת ההגבלה של חמש שנים ולהעמידה על שנתיים ימים בלבד (810 א–ב).

ה ד. (1) ההגנה על סוד מסחרי כוחה יפה גם כנגד צדדים שלישיים. ניתן להטיל על צדדים שלישיים אחריות בגין שימוש במידע סודי, אפילו פועלים הם בתום־לב (810 ו–ז).

ו (2) במסגרת העוולה של גרם הפרת חוזה ניתן לעשות שימוש בעיקרון של ידיעה קונסטרוקטיבית ולייחס לצד השלישי ידיעה על פרטי חוזה הניתנים להשלמה נורמאטיבית. כאשר מדובר בתנאים מכללא מן הדין, מיוחסת למתערב ידיעה לגביהם (811 ב).

ז (3) במקרה דנן, התגבשו תנאי עוולת גרם הפרת חוזה. המשיב 2 לא שכנע את בית המשפט קמא כי לא ידע על טיב עיסוקו של שותפו אצל המערערות. הוא עצמו היה חסר כל ידע וניסיון בעסקי ייצור קפה, והוא ידע כי המשיב 1 מביא עמו לשותפות את הידע שרכש אצל המערערות. די בכך שהשתמש בידע זה יחד עם המשיב 1, כדי שתחול עליו אחריות בגין פגיעה בסודות מסחריים של אחר. בנוסף לכך, בנסיבות העניין ניתן, לחלופין, לראות במשיב 2 כמי שעצם עיניו מראות את חובת האמון המופרת על־ידי שימושו יחד

nevo.co.il

עם המשיב 1 במידע שהביא עמו המשיב 1 מן המערערות, ועצימת עיניים זו כמוה כידיעה (810 ז–811 ב, ב–ג).

א ה. (דעת מיעוט – השופט א' גולדברג): (1) (בעקבות ע"א 312/74 [7]) סודות מקצועיים וידע סודי הם זכויות קנייניות של בעליהם, ואסור לעובד להשתמש בהם לצרכיו או לגלותם לאחרים בכל זמן שהוא, אם התחייב על כך במפורש ואם לאו. חובה זו לשמור סוד היא חובה מוחלטת ובגדר תנאי מכללא הנובע מעצם יחסי עובד מעביד. שונה המצב ביחס להגבלת חופש העיסוק של העובד לאחר פרישתו מעבודה. כאן דרושה התחייבות חוזית מפורשת להימנע מלעבוד אצל אחר, וההגבלה חייבת לעמוד בתנאי הכפול שהיא דרושה להגנת האינטרסים הלגיטימיים

ב של המעביד שממנו פרש העובד ושהיא גם לטובת הציבור (812 א–ג).

(2) חובת העובד לשמור על סוד מקצועי אינה מוגבלת בזמן, והיא נמשכת כל עוד לא הפכו הסודות המקצועיים לנחלת הכלל. מדובר על סודות הראויים להגנה משום שמושקעים ביצירתם משאבים כספיים ומאמצים שלעתים אורכים שנים. כדי שידע יהיה ל"סוד מקצועי" הראוי להגנה, עליו להיות ייחודי לאותו מעביד, מה שמקנה לו יתרון על פני

ג אחרים שעוסקים בעיסוק דומה, או לפחות הישג בעל ערך – כל עוד הוא סודי – שהוא רכיב אחד מרכוש בעליו ושהוא גם סחיר, כלומר עשוי שיעמידו אותו לרשות הזולת, בתמורה (812 ג–ד, 818 א–ב).

(3) אם הגיעו העובד והמעביד לידי הסכמה כי חובת הסודיות של העובד תימשך פרק זמן קצוב, הרי הביעו בכך את דעתם המשותפת על "משך חייו". במקרה כזה אין סיבה לבית

ד המשפט להתערב במוסכם ולקצר את תקופת הסודיות עוד יותר, ולפני שהפך הסוד לנחלת הכלל (812 ו–ז).

(4) לעומת זאת, חובת הסודיות אינה חלה על ידיעות מקצועיות כלליות ועל ניסיון מקצועי שרוכש העובד תוך עבודתו. טובת הציבור דורשת שבדרך כלל ידע כללי ומיומנות מקצועית שנרכשו על־ידי עובד בעבודתו, ישתמשו בהם ללא הגבלה, כי שימוש כזה הוא

ה לברכה לפרט ולכלל גם יחד. אם הוגבל חופש העיסוק של העובד לאחר פרישתו, כי אז על בית המשפט לבחון אם הגבלה זאת היא הוגנת כלפי הצדדים וכלפי הציבור כולו, שאם לא כן, יקצר את התקופה המגבילה ויעמידנה על התקופה הסבירה בנסיבות העניין (812 ד–ה, ז–813 א).

(5) במקרה דנן, לא הוגבל חופש העיסוק של המשיב 1 ורשאי היה לעסוק בעיסוקים שבהם

ו עסק במפעלן של המערערות, או בכל עיסוק אחר, גם לאחר פרישתו מעבודתו. בכלל זה רשאי היה לעסוק בייצור קפה שחור או בייצור מוצר אחר שהמערערות מייצרות. כל זאת בתנאי שלא יפר את חובת הסודיות, שהצדדים צמצמו "בהצהרת הסודיות" את תקופתה עד לתום חמש שנים לאחר השלמת ביצועה של העבודה האחרונה שיבצע בעבור המערערות (813 ב–ג).

ז (6) במקרה דנן, גם בהנחה כי ייצור הקפה אצל המערערות היה בגדר סוד מקצועי, לא הוכח ולו סוד מקצועי אחד מבין הסודות המקצועיים המנויים בכתב התביעה שהמשיב 1 עשה בו שימוש. בכל התהליכים לייצור קפה שחור אין ולו שלב אחד שאינו ידוע וגלוי לאנשים העוסקים בענף הקפה. לא ניתן לומר כי המשיב 1 רכש סודות מקצועיים בעבודתו במפעלם של המערערות. זאת אף בהנחה שניצל את הידע שרכש בעבודתו כדי

nevo.co.il

לייצר קפה שחור במפעל שהקים עם המשיב 2 ואף שתהליך ייצור הקפה בשני המקומות הוא זהה (817 ד, 818 ד–ה).

א

פסקי־דין של בית המשפט העליון שאוזכרו:

[1] **בג"צ 1683/93** יבין פלסט בע"מ ואח' נ' בית הדין הארצי לעבודה בירושלים ואח', **פ"ד מז (4) 702.**

[2] **ע"א 618/85** מעיינות הגליל המערבי בע"מ ואח' נ' תבורי - ביח"ר למשקאות קלים בע"מ ואח', **פ"ד מ (4) 343.**

ב

[3] **ע"א 127/62** "יחד" קואופרטיב עובדי ומובילי בשר בחיפה בע"מ נ' שימנסקי ואח', **פ"ד טז 2341.**

[4] **ע"א 369/74** "טרומאסבסט" חברה להרכבת מבנים טרומיים בע"מ נ' זכאי ואח', **פ"ד ל (1) 795.**

[5] **ע"א 1371/90** דמתי ואח' נ' גנור ואח' **וערעור שכנגד, פ"ד מד (4) 847.**

ג

[6] **ע"א 901/90** נחמיאס ואח' נ' קולומביה סחר ותעשיה בע"מ, **פ"ד מז (1) 252.**

[7] **ע"א 312/74** החברה לכבלים ולחוטי חשמל בישראל בע"מ נ' מרטין קריסטיאנפולר ואח', **פ"ד כט (1) 316.**

[8] **ע"א 155/80** רב בריח בע"מ ואח' נ' אמגר ואח', **פ"ד לה (1) 817.**

[9] **ע"א 157/88** "אגד" אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ נ' מירון ואח', **פ"ד מד (1) 522.**

ד

[10] **ע"א 4/74** ברמן נ' משרד להובלת משאות פרדס־חנה - כרכור "עמל" בע"מ, **פ"ד כט (2) 718.**

[11] **ע"א 649/74** "פולי־סטיק" בע"מ ואח' נ' *Cégécol S. A. Société Chimique Glaubert*, **פ"ד כט (2) 397.**

[12] **ע"א 628/77** חסיד ואח' נ' קנופף ואח', **פ"ד לד (2) 227.**

ה

פסקי־דין של בתי המשפט המחוזיים שאוזכרו:

[13] **ת"א (ת"א) 184/93** זנלכל בע"מ נ' פרי טעים בע"מ ואח', **פ"מ תשנ"ה (1) 313.**

ו

פסקי־דין אנגליים שאוזכרו:

[14] *Saltman Engineering Co. Ltd. v. Campbell Engineering Co. Ltd.* (1948) 65 R. P. C. 202.

ערעור על פסק־דינו של בית המשפט המחוזי בתל־אביב־יפו (השופט א' גורן) **מיום 9.5.90 בת"א 1174/88.** הערעור נתקבל ברוב דעות נגד דעתו החולקת של השופט גולדברג. התיק הוחזר אל בית המשפט המחוזי על־מנת שיקבע את הסעדים שלהם זכאיות המערערות כלפי המשיבים וכל אחד מהם.

ז

ר' רוטמן - בשם המערערות;
מ' כסיף - בשם המשיבים 1–2.

nevo.co.il

פ ס ק־ד י ן

א **השופטת ט' שטרסברג־כהן:** זהו ערעור על פסק־דינו של בית המשפט המחוזי בתל־אביב־יפו (השופט א' גורן), שבו נדחתה תביעת המערערות נגד המשיבים ללא צו להוצאות.

העובדות

ב **1. המערערות הן יצרניות הקפה ומשווקות הקפה הגדולות בישראל, והן מייצרות ומשווקות קפה מסוגים שונים, לרבות קפה שחור. המשיב 1 היה בעל מסגרייה עצמאי ובמשך 15 שנים ביצע באופן שוטף עבודות אחזקה ועבודות שונות אחרות בתנורי הקלייה ובשאר הציוד לייצור הקפה במפעלן של המערערות. המשיב 2 הוא איש עסקים שעסק בענף הסריגים ללא כל קשר לענף ייצור הקפה, והמשיבה 3 היא שותפות בין המשיבים 1**

ג **ו־2.**

למשיב 1 הייתה, במשך כל תקופת עבודתו בעבודות האחזקה במפעל המערערות, גישה חופשית לכל השלבים והתהליכים של ייצור הקפה מתחילתם ועד סופם. לצורך עבודתו קיבל הוא, מדי פעם, תכניות, תרשימים ומסמכים שונים, הנוגעים למערך הציוד ולתהליכי הייצור של הקפה. עקב גישתו החופשית של המשיב 1 לתהליכי ייצור הקפה,

ד **חתם הוא על התחייבות שכונתה "הצהרת סודיות" מפורטת, המחזיקה תשעה סעיפים,** ובה התחייב שלא לגלות או למסור לשום אדם אחר או גוף אחר כל תכניות או ידיעות בקשר לקווי ייצור, שינוע, מרשמים, תהליכים ושיטות ייצור הנוגעים למוצר כלשהו המיוצר במפעלי המערערות ולא להשתמש בהם לטובתו שלו או לטובת צד שלישי. **תקופת ההתחייבות הייתה**

ה **כל תקופת עבודתו אצל המערערות ו־5 שנים נוספות לאחר השלמת ביצוע העבודה האחרונה שיבצע בעבור המערערות (להלן – ההתחייבות).**

כשנה ושמונה חודשים לפני שסיים עבודתו אצל המערערות, חבר המשיב 1 עם המשיב 2 לשותפות – המשיבה 3, ואלה הקימו מפעל קפה משל עצמם וייצרו בו קפה שחור

ו **במערך ייצור זהה לזה של המערערות.**

כל העובדות הנ"ל עולות מפסק־דינו של בית המשפט קמא, ואין מקום להתערב בהן ולמעשה אין חולק עליהם.

פסק הדין קמא

2. השאלה הדורשת הכרעה, כפי שהעמידה בית המשפט קמא בפסק־דינו, היא:

ז **"האם יש במעשיו ובהתנהגותו של הנתבע בכדי לעלות לידי הפרת הסודיות המוטלת עליו, הן מכח הדין והן מכח התחייבותו בהצהרת הסודיות עליה חתם. בהנחה שכך פעל, האם מנוע הוא מלעשות שימוש בידע שרכש עת הועסק על ידי התובעות".**

nevo.co.il

על השאלה, אם ניתן לראות בידע שהמערערות טוענות לו סוד מסחרי הראוי להגנת הדין, השיב השופט קמא בחיוב, באומרו:

א "...מקובל עלי כי תהליך ייצור של קפה שחור עד כמה פשוט שלא יהיה, הרי עדיין נמצא הוא מחוץ לתחום ידיעותיו של האדם המצוי. אחד כזה אשר ירצה לייצר קפה, כדי לחסוך בזמן רב ובהוצאות מרובות עוד יותר, תוך ניסיונות עצמיים על דרך של ניסוי ותהייה – ייאלץ להוציא מכספו ולשלם למומחה המתמצא בענף על מנת שיורהו את הסוד".

ב "אומנם כל אחד יכול לקלות קפה בביתו ולהעזר לצורך כך בספרי הדרכה או בישול, אולם לא בייצור ביתי עסקינן אלא בייצור תעשייתי הצריך להיות זול, יעיל ובאיכות טובה, והסוד מתמצה, למעשה, ביישום הידיעות הבסיסיות לתהליך של תעשייה בייצור המוני, כדבריו של השופט לובנברג בת"א 2942/71 עלית נ' רסין, פס"מ עו 278".

ג מוסיף ואומר השופט קמא:

"למרות דברי העדים מטעם הנתבעים שהעידו כי אין כל סוד בייצור קפה שחור וכי כל בור והדיוט יכול בתוך יומיים לייצר קפה ראוי למכירה, הרי שיש בייצורו של קפה שחור או לפחות בחלק מהתהליכים לייצורו משום 'סוד' במובן המשפטי".

ד אשר לשימוש שעשו המשיבים בסוד המסחרי של המערערות אומר השופט:

"...ניתן לומר כי ייצורו של קפה שחור היווה לגבי הנתבעים סוד, שיכולים היו להשיגו בכוחות עצמם, אולם גילויו היה חוסך להם זמן, טרחה, כסף ועבודה".

ה בסופו של דבר מסכם השופט ואומר:

"מכאן, שאין לי ספק כי תהליך ייצורו של קפה שחור הוא בחזקת סוד מסחרי הראוי להגנה".

ו השופט קמא ראה בתהליך ייצור הקפה כולו מיקשה אחת שהיוותה סוד מסחרי של המערערות, אשר נלקח מהן על־ידי המשיב 1 לצורך העסק שהקים עם המשיבים האחרים.

אשר לציוד לתכניות לתרשימים ולנוסחאות קבע השופט:

ז "הוברר לי כי הציוד הנמצא ופועל במפעלם (של הנתבעים – ט' ש' כ') זהה לזה שנמצא במפעליהם של התובעות בעת שהנתבע היה מועסק על ידן וכי בעובדה זו יש יותר מאשר מקריות גרידא".

"קשה לי אף להאמין כי לנתבע לא היה כל ידע על תוכניות, תרשימים ונוסחאות הקשורים לייצורו של הקפה, וכי אם היה לו כי אז לא עשה בו כל שימוש, וכך שמר על הסודיות לה התחייב".

nevo.co.il

"תשובתו זו (של הנתבע – ט' ש' כ') חיזקה אצלי את הדיעה כי אין כל מקריות בכך שתהליך ייצורו של הקפה אצל הנתבעים זהה לזה של התובעות וכי הנתבע העתיק בשיטתיות את קו הייצור בשלמותו מהתובעות".

א "אשר על כן, על פני הדברים ברור כמעט מאליו כי הנתבע אכן עשה שימוש בידע כלשהוא של התובעות, וכן העתיק את קו הייצור של הקפה מן התובעות".

ב מכאן עבר השופט קמא לבדוק את התחייבותו החוזית של המשיב 1 כלפי המערערות, ומצא כי המשיב 1 לא עמד בהתחייבותו כלפיהן, וכלשונו:

"לפיכך ברור כי הנתבע לא עמד בהתחייבותו כפי שבאה לידי ביטוי בהצהרת הסודיות עליה חתם".

ג אף־על־פי־כן קבע השופט, כי ההתחייבות בטלה משום שהיא רחבה מדיי בהיקפה ובמשך הזמן שנקבה בה, ולפיכך דחה הוא את תביעת המערערות.

הערעור

ד 3. המערערות מאמצות כמובן את קביעות השופט קמא בדבר היות המידע שהמשיב 1 נטל עמו בגדר סוד מסחרי, אלא שלטענתן לא הסיק השופט את המסקנות המתבקשות מקביעות אלה ונמנע ממתן הגנה לסודותיהן העסקיים, הגנה המגיעה להן מכוח הדין ומכוח ההתחייבות. המשיבים לעומתם תומכים בתוצאת פסק הדין של בית המשפט קמא, אלא שתוקפים הם את קביעותיו בדבר היות המידע והידע שרכש המשיב 1 אצל המערערות בגדר סוד מסחרי.

ה 4. אף אני סבורה, כפי שסבר השופט קמא ולאור העובדות שנקבעו על־ידיו, כי עניין לנו בסוד מסחרי של תהליכי ייצור הקפה אצל המערערות, שהמשיב 1 נטל עמו לעסק החדש, אלא שאין דעתי כדעתו לעניין התוצאה שהגיע אליה, שהיא דחיית התביעה. ככל שמדובר בקביעות העובדתיות, אלה מושתתות על חומר הראיות שהיה לפני השופט קמא ועל התרשמותו מן העדים שהעידו לפניו, ואין עילה להתערב בהן. אולם ככל שמדובר בחלק מהמסקנות המשפטיות שהסיק השופט קמא מאותן עובדות, חוששתני שאין הן עומדות במבחן הביקורת. ו

ז 5. אני סבורה כי בית המשפט קמא שגה בשניים: ראשית, משקבע – ובדין קבע – כי המשיב 1 נטל עמו סודות מסחריים, לא הסיק מכך את המסקנות המשפטיות המתבקשות ולא שקל כלל מהי ההגנה ומהו הסעד שהמערערות זכאיות להם על־פי דין. שנית, משקבע שההתחייבות הופרה על־ידי המשיב 1, לא שקל את השלכותיה של הפרה זו ואת הסעד שראוי לתתו כתוצאה מכך, אלא קבע כי ההתחייבות בטלה בהיותה רחבה מדיי בהיקף ובזמן, בלי לשקול אפשרות לצמצמה בזמן, בהיקף או במקום.

6. מאחר שהצדדים עצמם מצאו לנכון לקבוע בהתחייבות את התייחסותם

nevo.co.il

לאינפורמציה שקיבל המשיב 1 במהלך עבודתו אצל המערערות ואת ההגנה הראויה במקרה של הפרה, הרי שמתייתר במידה מסוימת הצורך בבדיקה עצמאית של הנושא על־פי העקרונות שבדין, וניתן להתמקד בבדיקת ההתחייבות החוזית ולכבד את המוסכם בין הצדדים במגבלות המתחייבות מהתאמת הסעד להפרה. אף־על־פי־כן, ראוי שאתעכב בקצרה, על מהותו ומאפייניו של הסוד המסחרי ועל ההשלכות שיש לאלה בענייננו. א

הסוד המסחרי - שיקולי מדיניות

7. קביעת אינפורמציה כסוד מסחרי משלבת קביעות שבעובדה ומסקנות שבדין. הנושא מורכב הינהו. הגישה אליו מצד משפטנים, מלומדים ושופטים, בארץ ובעולם, איננה אחידה. ביסוד השוני בגישות עומדות תפיסות חברתיות, כלכליות ומשפטיות המעוגנות בהתייחסות שונה לאינטרסים הפרטיים והציבוריים המעומתים אלה כנגד אלה והדורשים איזון ביניהם והענקת הגנה מתאימה לאינטרס הראוי לה. ב

האינטרסים המתנגשים מעוגנים בערכי יסוד בעלי חשיבות עליונה בחברה של כלכלה חופשית. מחד גיסא, עומדים הזכות לחופש העיסוק, עקרון התחרות החופשית, זרימה חופשית של ידע ומידע העומדת ביסוד כל התקדמות והתפתחות, זכותו של העובד ליטול עמו את אשר למד בתחום מקצועו שהפך חלק מהכשרתו המקצועית ואיפשור ניידות חופשית של עובדים ממקום עבודה אחד למשנהו; מאידך גיסא, עומד האינטרס של בעל עסק או מפעל להגנה על זכויותיו המסחריות, על הידע, הזמן והמשאבים שהוא משקיע בעסקו, על שיטות ייצור שפיתח ועל מכלול המרכיבים המהווים את עסקו ההופכים לעתים לקניינו האישי. לכך מצטרף האינטרס לאפשר חשיפת העסק לפני עובדים ואחרים ללא חשש מחשיפת סודות ומ"גניבת" אינפורמציה. מבחינה ערכית נורמאטיבית, מוצדקת ההגנה על סוד מסחרי כביטוי לדרישת הגינות ותום־לב ביחסים בין בני אדם גם במסגרת יחסי מסחר. ג ד ה

8. כאן ראוי להזכיר, כי כיום עומדת על הפרק הצעת חוק לאיסור תחרות לא הוגנת, תשנ"ו–1996. בהצעה זו, פרק שעניינו "גזל סוד מסחרי" (פרק ב'); מוגדר בה סוד מסחרי בהגדרה כוללת; נקבעה בה עילה של גזל סוד מסחרי; נקבעו סייגים לאחריות ותרופות להפרת ההוראות המוצעות שהמפר אותן ייחשב כמבצע עוולה בנזיקין. המגמה היא להשריש את עקרון התחרות ההוגנת ולהחדיר נורמות של הגינות, לחיי המסחר. ו

הסוד המסחרי - פסיקה וספרות

9. עריכת האיזון הנכון בין כל אלה העמידה אתגר בפני כל מי שניסה לתחום את גדר מהותו, גבולותיו ומאפייניו של הסוד המסחרי. ז

א) פרופ' ג' טדסקי, במאמרו "סודות עיסקיים" הפרקליט לה (תשמ"ג–מ"ד) 5, הגדיר סודות עסקיים כך:

> "...רעיונות, ידיעות, מידע וכיוצא באלה העשויים להבטיח לבעליהם יתרון לעומת מתחריו העסקיים (בפועל או בכוח) בתעשיה, במסחר ובחיי הכלכלה

nevo.co.il

בכללם. האינטרס הטיפוסי של בעל סודות כאלה הוא אינטרס רכושי מובהק, ליהנות מהיתרון הנדון על־ידי ניצול עצמי או על־ידי העברתו לאחר בתמורה" (שם, בעמ' 5).

א

ב) המלומד Dean, בספרו *The Law of Trade Secrets* (Sydney, 1990), עוסק בהרחבה במהותו של ה"סוד מסחרי" ובמאפייניו לפי גישות משפטיות שונות. הוא בוחר לצורך דיונו בהגדרה רחבה וכללית הרואה בסוד המסחרי "אמון מסחרי":

"'...trade secret' is simply a term describing a category of information to which the principles relating to protection of secret intormation have been applied. It is subject matter associated with what is loosely called 'trading'; which might aptly have been called a '*commercial confidence*'" (*ibid.*, at 19; ההדגשה שלי – ט' ש' כ').

ב

יש הרואים בסוד המסחרי אינפורמציה קונפידנציאלית ויש הרואים בו זכות קניינית; יש המכריעים בסוגיה זו על־פי עקרונות תום הלב של הנפשות הפועלות ומדגישים את אי ההגינות שבהפרת חובה כלפי אחר, ויש המדגישים את האינפורמציה וטיבה. במספר ארצות מערביות ניתן לסוד המסחרי מעמד של קניין הראוי להגנה ככל קניין אחר. זוהי גם גישת המשפט האמריקני, שם הציע ה־National Conference of Commissioners of Uniform State Laws in the United States הצעת Uniform Trade Secret Act שאומצה במדינות רבות בארצות־הברית. הצעה זו מסדירה את הזכויות והחובות בתחום הסודות המסחריים שסווגו לסוגים שונים שחלקם זכו להגנה (ראה: Dean, בספרו הנ"ל, בעמ' 10, 18–19 ו־Turner, בספרו *The Law of Trade Secrets* (1962), המובא על־ידי Dean, שם).

ג

ד

ג) בת"א (ת"א) 184/93 זנלכל בע"מ נ' פרי טעים בע"מ ואח' [13] סקר הנשיא א' וינוגרד את סוגיית הסוד המסחרי והביא, בין השאר, בעמ' 318 את ה־Restatement, Second, *Torts* § 757, שם נאמר (בתרגום חופשי):

ה

"'סוד מקצועי כולל כל נוסחה, תכנית, אמצאה או צירוף של מידע אשר אדם עושה בהם שימוש בעסקו והנותנים לו את ההזדמנות להשיג עדיפות על־פני מתחריו החסרים אותו סוד. סוד זה יכול להיות נוסחה לתרכובת כימית, תהליך ייצור, סוד הטיפול או השימור של מוצרים, תרשים או תכנית של מכונה או כל אמצאה אחרת או אפילו רשימת לקוחות'".

ו

הנשיא וינוגרד ממשיך ומציין כי אין צורך שהמידע יהיה בבחינת חידוש, אלא צריך להתקיים בו יסוד הסודיות. זאת ועוד:

"אין צורך שהידע יהיה סודי לחלוטין. הסוד יכול להיות גלוי או ידוע לעובדים המתעסקים בו, ולהישאר סודי כלפי זרים, שאינם יכולים להשיגו אלא בקשיים מסוימים (שם)".

ז

ראה גם M. F. Jager בספרו *Trade Secrets Law* (Deerfield, New York, Rochester, 1985) 3-90.

nevo.co.il

את הבעייתיות שבהגדרת גבולותיו של הסוד המסחרי ותחימתו ואת הגישות השונות בעניין זה, היטיב לסכם הנשיא ברק בבג"צ 1683/93 יבין פלסט בע"מ ואח' נ' בית הדין הארצי לעבודה בירושלים ואח' [1], באומרו, בעמ' 706-707:

א

"הסוד המסחרי הוא 'תופעת' משפט. טרם גובשה תורה כללית ואחידה אשר בכוחה להתמודד עם תופעה זו. יש הרואים בסוד המסחרי קניין, ומבקשים לדון בהגנתו באמצעות ההגנה הניתנת לקניין (ראה: ע"א 312/74 החברה לכבלים ולחוטי חשמל בישראל בע"מ נ' קריסטיאנפולר ואח', בעמ' 319; י' פוטשבוצקי, 'בעלות בידע והגבלת חופש העיסוק', הפרקליט לד (תשמ"א-מ"ב) 433). אחרים רואים בה 'מעין קניין' (ראה ד' פרידמן, דיני עשיית עושר ולא במשפט (בורסי - ח. ש. פרין, מהדורה 2, תשמ"ב) 311) או 'אינטרס נכסי' (ראה ע"א 136/56 פוקס נ' אילון את עציוני בע"מ, בעמ' 362). לעומתם, יש הסבורים כי הסוד המסחרי מהווה אך זכות 'כלפי איש או אנשים מסויימים, על סמך חוזה איתם או על סמך דינים שלפי משפטנו הנוהג הם דינים הנוגעים ליחסים מסויימים בלבד' (ג' טדסקי, 'סודות עסקיים' הפרקליט לה (תשמ"ג-מ"ד) 5, 29). יש הרואים בהגנה על הסוד המסחרי - בכל הנוגע ליחסי עובד ומעביד - תנאי מכללא בחוזה: 'חובה זו לשמור סוד היא חובה מוחלטת בגדר תנאי מכללא הנובע מעצם יחסי עובד ומעביד' (ע"א 312/74 הנ"ל, בעמ' 319; ע"א 206/72 מיגן בע"מ נ' פאר ואח', בעמ' 578), אחרים רואים בה חובה הנגזרת מעקרון תום הלב (ראה ד' פלפל, 'סעיף 39 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973 והזיקה לדין הגרמני' הפרקליט לו (תשמ"ד-מ"ו) 53); מ' גולדברג, "תום לב במשפט העבודה", ספר בר־ניב (רמות, תשמ"ז) 139, 143). אכן, הסוד המסחרי מעורר סבך של בעיות, אשר קשה לתחמן למשבצת משפטית קלאסית (ראה R. Dean, *The Law of Trade Secrets* מובא אצל *Fullager, Confidential Information and Trade Secrets* (1972) (North Ryde, 1990) 3). עם זאת, דומה שמקובל על הכל כי הסוד המסחרי "קיים" במשפט וכי המשפט מספק אמצעים להגנתו בפני ניצולו ללא הסכמת הזכאי לו. בצדק צוין כי:

ב

ג

ד

ה

> 'Different grounds have indeed been assigned for the exercise of that jurisdiction. In some cases it has been referred to property, in others to contract and in others, again, it has been treated as founded or trust or confidence... but, upon whatever ground the jurisdiction is founded, the authorities leave no doubt as to the exercise of it' (*A. B. Consolidated v. Europe Strength Food Co.* (1978), *at 521*)".

ו

ז

ידיעת הציבור

10. שיווק של מוצר לציבור הרחב אינו הופך את הליך ייצורו לנחלת הכלל. גם אם האינפורמציה ידועה לציבור, עדיין יכול בעליה להיות ראוי להגנה בגין האופן שבו

nevo.co.il

השתמש בידע הציבורי לייצר מוצר ולהשיג תוצאה ספציפית, אם אין גישה לאינפורמציה זו ללא מאמץ והשקעת עבודה. ברוח זו נפסק בין השאר בפסק הדין בעניין *Saltman* [14] (המובא בספרו של Dean, בעמ' 113). באותה פרשה נדון מקרה שבו יצרו הנתבעים, ללא רשות התובע, מכשירים לייצור מוצרי עור, על־פי תכניות שסופקו להם על־ידי התובע. הם המשיכו לייצר אותם מכשירים למטרתם הם תוך שהם משתמשים באותן תכניות. נטען, כי מאחר שמוצרי העור היו ניתנים להשגה על־ידי הציבור או נגישים לציבור, היו הם בגדר נחלת הכלל ("public domain"), ואת התכניות ניתן היה להכין בתהליך של הנדסה עצמית. בית המשפט דחה טענות אלה בקובעו כי מה שהפך את המידע לסודי הוא העובדה שיוצר המסמך השתמש בשכלו ובדרך זו יצר תוצאה היכולה להתקבל רק על־ידי מי שעובר בעצמו אותו תהליך (Dean, בספרו הנ"ל, שם).

א

ב

מן העקרונות הכלליים למקרה הנדון

ג

11. קביעותיו של בית המשפט קמא, שחלקים מהם הובאו לעיל בדבר היותה של האינפורמציה שנטל עמו המשיב 1 ממפעל המערערות בגדר סוד מסחרי, מקובלות עליי. המסקנה המשפטית שהסיק השופט קמא מושתתת על העובדות שנקבעו על־ידיו, והיא מעוגנת בתפיסה המשפטית המקובלת לפי כל קריטריון הנקוט לעניין קביעת מהותו של הסוד המסחרי.

ד

אוסיף ואומר, כי לשם קביעת היותו של מידע מסוים בגדר סוד מסחרי, יש לייחס חשיבות גם לשאלה כיצד ראו הצדדים את האינפורמציה המועברת ביניהם (ראה Dean, בספרו הנ"ל, בעמ' 119–122). בענייננו, עולה מן ההתחייבות שתידון להלן כי שני הצדדים – המערערות והמשיב 1 – ראו במידע שרכש המשיב 1 אצל המערערות אינפורמציה קונפידנציאלית, וביחסים ביניהם – יחסי אמון. בכך יש כדי לחזק – מנקודת מבט סובייקטיבית של הצדדים – את הקביעה, שעניין לנו בסוד מסחרי.

ה

ההגנה על הסוד המסחרי

12. משנקבע כי מידע מסוים הוא בגדר סוד מסחרי, זוכה בעליו, מכוח הדין, להגנה, באמצעים שונים ומגוונים (ראה: מ' בורנובסקי, "הגנת דיני סודות מסחר על אינטרסים בתוכנה המופצת בשיווק המוני" מחקרי משפט ו (תשמ"ח) 94; א' לדרמן, "גניבת מידע בעל ערך כלכלי" גבורות לשמעון אגרנט (גרפ־פרס, תשמ"ז) 303). בד בבד עם ההכרה בזכות להגנה על סודות מסחריים נוצרו מחסומים ובלמים ונקבעו שיקולים רלוואנטיים לשם תחימת גבולות ההגנה המוענקת, כגון: משך תקופתו של איסור השימוש בסוד המסחרי עד למועד שבו האינפורמציה הייתה ממילא מגיעה לציבור או הגבלת זמן אחרת כלשהי; מידת התרומה של האינפורמציה להשגת המוצר המתחרה; השקעת הזמן והמאמץ של המתחרה עצמו בייצור המוצר המתחרה; הצורך לאפשר לעובד לעשות שימוש בידע מקצועי שרכש אצל מעבידו; הצורך לאפשר ניידות של העובד ממקום עבודה אחד לאחר וכיוצא באלה (ראה: דברי ההסבר להצעת חוק לאיסור תחרות לא הוגנת, בעמ' 351, וכן,

ו

ז

nevo.co.il

Dean, בספרו הנ"ל, בעמ' 115, 305–310; וכן Restatement, *supra*, at § 757, Comment (b)).

א נקבע כי הסודיות היא יחסית ואינה נתפסת כמוחלטת, היא משתנה בהתאם לנסיבות וכך גם ההגנה עליה (Dean, בספרו הנ"ל, בעמ' 111–112, ת"א (ת"א) 184/93 [13] הנ"ל, בעמ' 318). את הסעד יש להתאים לסוג הסוד ולטיבו, לסוג ההפרה, לטיב הפגיעה ולהיקפם. ככל שהפגיעה קטנה יותר והסוד מצומצם יותר ונגיש יותר לציבור, כך יצומצם גם הסעד. אם קיבל על עצמו אדם התחייבות שעניינה שמירה על סוד מסחרי של אחר
ב וההתחייבות רחבה מדיי, אין מניעה לצמצמה ולהתאימה ליחסיות הסוד שבאינפורמציה (ראה והשווה מ' גולדברג, "חופש העיסוק: מזכות יסוד לחוק יסוד" הפרקליט מא (תשמ"ג–מ"ד) 291, 351 והאסמכתאות שם).

ההתחייבות

ג 13. לאור כל האמור לעיל, המסקנה היא כי על־פי העובדות שקבע השופט קמא ועל־פי קביעתו שעניין לנו בסוד מסחרי – קביעות שאותן אני מאמצת – ראויים הסודות המסחריים של המערערות להגנה מכוח הדין, והן זכאיות לסעד בגין נטילתן ועשיית שימוש בהן על־ידי המשיב 1. אלא שבעניינו, לא רק מכוח הדין ראויים סודותיהם המסחריים של המערערות להגנה. לשיטתי, הם זכאים לה גם מכוח ההתחייבות. כאמור,
ד חתם המשיב 1 על התחייבות ובגדרה התחייב הוא כי במהלך עבודתו אצל המערערות ו־5 שנים נוספות לאחר השלמת ביצוע העבודה האחרונה שיבצע בעבורן לא יעשה כל שימוש במידע שיגיע לרשותו במסגרת עבודתו ולא יעבירנו לאחרים.

ההתחייבות, על־פי טיבה, מגבילה את חופש העיסוק, אלא שאין בכך כדי לפגוע בתוקפה. התחייבויות ממין זה, כמו התחייבויות לאי־תחרות, הוכרו בפסיקתם של בית־
ה משפט זה ושל בית הדין לעבודה כתקפות ומחייבות חרף פגיעתן בחופש העיסוק, הן ביחסים בין עובד ומעביד, הן ביחסים בין שני גורמים שאינם בגדר עובד ומעביד.

14. לשיטתי, גם אלמלא היה המידע נושא ההתחייבות בגדר מידע סודי, די היה בהתחייבות כדי לחייב את המתחייב על פיה, קל וחומר משהמידע הוא אכן סודי, שאז
ו החובה שלא להעבירו נובעת הן מהדין והן מההתחייבות. בשורה ארוכה של פסקי־דין קבע בית־משפט זה כי את שאלת תקפותה של תניה המגבילה את חופש העיסוק בחוזה יש לבחון על רקע עקרון חופש החוזים מחד גיסא ועקרון חופש העיסוק מאידך גיסא. עמדה על כך המשנה לנשיא בן־פורת בבואה לבחון את שאלת בטלותה של תניה חוזית המגבילה את חופש העיסוק, באומרה:

ז "ההלכה הפסוקה בדקה את השאלה בה עסקינן לאור שני העקרונות 'המתחרים': עקרון חופש ההתקשרות בחוזים מזה ועקרון חופש העיסוק מזה. העיקרון הראשון שואף לתת הכרה נרחבת לחוזים שנכרתו כדת וכדין ולאכיפתן של ההתחיבויות הכלולות בהם: ע"א 682/74, בעמ' 765; ע"א 566/77, בעמ' 146; ע"א 260/80, 266, בעמ' 542, ועוד. עקרון חופש העיסוק,

> **לעומת זאת, שואף לשמור על חופש הבחירה של כל אדם כראות עיניו במה יעסוק כל עוד אין עיסוק זה נוגד את החוק"** (ע"א 618/85 מעיינות הגליל המערבי בע"מ ואח' נ' תבורי - ביה"ד למשקאות קלים בע"מ ואח' [2], בעמ' 348-349).

א

15. בשעתו הסתמנה בפסיקה הבחנה בין הגבלה הבאה במסגרת מכירתו של עסק לרבות מכירת מוניטין לבין הגבלה ביחסי עובד־מעביד, וניכרה נטייה "...לקיים התחייבויות להגבלת חופש העיסוק בין שותפים בשותפות (יותר - ט' ש' כ') מאשר בין עובד ומעביד" (ע"א 127/62 "יחד" קואופרטיב עובדי ומובילי בשר בחיפה בע"מ נ' שימנסקי ואח' [3], בעמ' 2345). **בהמשך, נקבעו מבחנים בעלי אופי כללי יותר;** בע"א 369/74 "טרומאסבסט" חברה להרכבת מבנים טרומיים בע"מ נ' זכאי ואח' [4], **קבע** השופט בייסקי, בעמ' 797, **כי:**

ב

ג

> **"...בבוא בית־המשפט לבחון אם סביר הוא התנאי המגביל את חופש העיסוק והוגן לגבי הצדדים והציבור כולו, אין הוא בהכרח חייב לסווגו לאחת משתי הקבוצות הנזכרות: של יחסי עובד ומעביד מחד ותוזה למכירת עסק על המוניטין שלו מאידך.** המבחנים הם בעיקר לאור אופי ההגבלה, היקפה, הזכויות הקנייניות עליהן היא באה להגן, תחום וזמן תחולתה. אם נועדה ההגבלה להגן על סודות מקצועיים או מסחריים אשר נרכשו עקב היחסים המשותפים בין בעלי־הדין, וכדומה שיקולים העשויים ללמד אם בנסיבות המקרה המסויים עשוי צד אחד להפיק הנאה יתירה מבלי שיהיה זכאי לכך מבחינת היחסים החוזיים שביניהם מבחינה כוללת - שאז ייפסל התנאי..." (**ההדגשה שלי - ט' ש' כ'**).

ד

ה

מבחנים אלו, כאמות מידה לבחינת סבירותה של הגבלת חופש העיסוק, השתרשו בפסיקה (ראה: ע"א 618/85 [2] הנ"ל; ע"א 1371/90 דמתי ואח' נ' גנור ואח' **וערעור שכנגד** [5]; ע"א 901/90 נחמיאס ואח' נ' קולומביה סחר ותעשיה בע"מ [6]). **הגבלה חוזית תקפה על חופש העיסוק צריך שתהא הוגנת מבחינת היחסים שבין הצדדים ושלא תפגע באינטרס הציבורי (ראה, למשל:** ע"א 312/74 החברה לכבלים ולחוטי חשמל בישראל בע"מ נ' קריסטיאנופולר ואח' [7]; ע"א 155/80 רב בריח בע"מ ואח' נ' אמגר ואח' [8]). **עוד נקבע בפסיקה כי אם ההגבלה על חופש העיסוק סבירה והוגנת כלפי הצדדים עצמם, רק לעתים רחוקות תיחשב היא כנוגדת את האינטרס הציבורי (ראה, למשל:** ע"א 1371/90 [5] הנ"ל; ע"א 901/90 [6] הנ"ל) **(לסקירה מקפת של הסוגיה ראה עוד: גולדברג,** במאמרו הנ"ל; **נ' כהן, "תחרות מסחרית וחופש עיסוק"** עיוני משפט **יט (תשנ"ה) 353). בע"א** 157/88 "אגד" אגודה שיתופית לתחבורה בישראל בע"מ נ' מירון ואח' (**להלן - עניין "אגד"** [9]) **מציין בית המשפט כי מסקירת הפסיקה העוסקת ביישומן של אמות המידה לבחינת תקפותה של הגבלה חוזית על חופש העיסוק הלכה למעשה -**

ו

ז

> "נראה, כי בתוך השיקולים המדריכים את בית המשפט הדן בכך יש להדגיש את זה הנוגע להיקף הפגיעה, כתוצאה מהפעלת סעיף ההגבלה. ככל שאתה

nevo.co.il

חוזר ובוחן את פסקי הדין הנוגעים לענייננו, בולטת חשיבותו של שיקול זה, בצד השיקולים האחרים" (שם, בעמ' 527).

א ראה גם האסמכתאות הנזכרות שם, ביניהן: ע"א 4/74 ברמן נ' משרד להובלת משאות פרדס חנה־כרכור "ענתל" בע"מ; ע"א 369/74 [4]; ע"א 618/85 [2], שמהן עולה כי הגבלות שאינן שוללות את מקור פרנסתו של אדם, אינן פסולות).

ב 16. אכן, אילו היקף הפגיעה היה השיקול המכריע בסוגיה שלפנינו, היה מקום לתת תוקף להתחייבות כמות שהיא, שכן היקף הפגיעה במשיב 1 הוא מוגבל. המשיב 1 הינו, כאמור, מסגר במקצועו; בינו לבין המערערות לא שררו יחסי מעביד ועובד; אין לומר כלל ועיקר כי העיסוק בתחום ייצור הקפה השחור הינו עיסוקו הבלעדי, בוודאי לא היה כזה עד שהקים את מפעלו על אדני האינפורמציה שנטל עמו מהמערערות. תוצאת הגבלה שלפיה לא יוכל הוא לעסוק בייצור קפה, איננה שוללת ממנו את מקצועו. כך שמבחינת הפגיעה בו, אין מניעה לאכוף את ההתחייבות במלואה. אלא שהפגיעה במשיב 1 איננה ג השיקול היחיד שאותו יש לשקול. יש לתת את הדעת על אופיו של המידע הסודי שנטל עמו המשיב 1. בעניין זה מקובלת עליי קביעתו של בית המשפט קמא כי ייצור של קפה שחור הוא תהליך פשוט ללימוד וכי מידע זה עשוי להגיע לציבור בקלות יחסית וסודיותו היא אפוא יחסית ואינה מוחלטת, וכך צריך להיות גם הסעד. השופט קמא סבר כי הניסיון להרחיב את מסגרת ההגנה מעבר למה שנחוץ דינו להכשיל את המערערות כליל, בבחינת ד "תפשת מרובה לא תפשת". בכך שגה. "...מכוח חוק החוזים, רשאי בית־המשפט ובית־הדין לעבודה, לקצר את תקופת ההגבלה שנקבעה בהסכם, על מנת להכניסה למתחם הסבירות. (גולדברג, במאמרו הנ"ל, בעמ' 315 והאסמכתאות הנזכרות שם).

אשר־על־כן, רואה אני לנכון להתערב בתקופת ההגבלה שנקבעה בהתחייבות ולקצרה, שאחרת אין היא עומדת – לדעתי – במיתחם הסבירות. נראה לי כי תקופת הגבלה של 5 ה שנים ארוכה מדיי בנסיבות העניין, ומן הראוי לקצרה ולהעמידה על שנתיים ימים בלבד.

חבות המשיבים 2-3 (להלן - המשיבים)

17. חבותם של המשיבים תיבחן על־פי הדין, שכן אין הם צד להתחייבותו של המשיב 1. המשיב 2 חבר למשיב 1 בהקימם את השותפות שהיא המשיבה 3. ו

ההגנה על סוד מסחרי כוחה יפה גם כנגד צדדים שלישיים. בפסיקתו של בית־משפט זה ניתן למצוא תימוכין להשקפה כי ניתן להטיל על צדדים שלישים אחריות בגין שימוש במידע סודי, אפילו פועלים הם בתום־לב (ראה ע"א 649/94 "פולי־סטיק" בע"מ נ' *Cégécol S. A. Société Chimique Glaubert* [11], בעמ' 403; ראה גם סעיף 12 להצעת החוק הנ"ל). ז אלא שלצורך העניין העומד לדיון אין לי צורך לקבוע מסמרות בשאלה זו, שכן, לדעתי, התגבשו התנאים של עוולת גרם הפרת חוזה (סעיף 63 לפקודת הנזיקין [נוסח חדש]). במה דברים אמורים?

18. אשר למשיב 2, קבע בית המשפט קמא כי הוא "לא הצליח לשכנעני כי לא ידע

nevo.co.il

על טיב עסוקו של שותפו אצל התובעת". קביעתו זו של השופט קמא היא פרי התרשמותו מעדותו של המשיב 2, ואין מקום להתערב בה. לכך יש להוסיף כי המשיב 2 הוא איש עסקים שהכיר את המשיב 1 וידע על עיסוקו אצל המערערות. הוא עצמו היה חסר כל ידע וניסיון בעסקי ייצור קפה, והוא ידע כי המשיב 1 מביא עמו לשותפות את הידע שרכש אצל המערערות. די בכך שהשתמש בידע זה יחד עם המשיב 1, כדי שתחול עליו אחריות בגין פגיעה בסודות מסחריים של אחר.

לא זו אף זו, במסגרת העוולה של גרם הפרת חוזה ניתן לעשות שימוש בעיקרון של ידיעה קונסטרוקטיבית ולייחס לצד השלישי ידיעה על פרטי חוזה הניתנים להשלמה נורמאטיבית. וגם אילו ידיעה ממש לא הייתה כאן, ניתן – בנסיבות העניין – לראות במשיב 2 כמי שעצם עיניו מראות את חובת האמון המופרת על־ידי שימושו יחד עם המשיב 1 במידע שהביא עמו המשיב 1 מן המערערות, ועצימת עיניים זו כמוה כידיעה (ראה ע"א 628/77 חסיד ואח' נ' קנופף ואח' [12]).

לדברי פרופ' נ' כהן, כאשר מדובר בתנאים מכללא מן הדין, מיוחסת למתערב ידיעה לגביהם. כך, למשל, אי־ידיעת צד ג' על חובת האמון הנוגעת למידע חסוי הנכללת מכוח חוק בחוזי עבודה – איננה פוטרת אותו מחבות (נ' כהן, "גרם הפרת חוזה" דיני נזיקין - העוולות השונות (המכון למחקרי חקיקה ולמשפט השוואתי על שם הרי סאקר, ג' טדסקי עורך, תשמ"ו).

המשיב 2 חב אפוא יחד עם המשיב 1 כלפי המערערות בגין הפרת סודותיהן המסחריים.

19. מובן שאין לחייב את המשיב 2 מעבר לחיובו של המשיב 1 על־פי ההתחייבות, מה עוד שגם אלמלא ההתחייבות ומכוח הדין, הייתי מוצאת להגביל את הסעד לתקופה של שנתיים ימים מיום סיום המשיב 1 את עבודתו אצל המערערות. המשיבה 3, שהיא השותפות בין המשיב 1 למשיב 2, חבה כלפי המערערות, בתור שכזו. אלא שאם היא שותפות רשומה ואם לאו, חייבים השותפים בחיוביה.

20. אשר־על־כן מציעה אני לקבל את הערעור, באופן שייקבע כי המשיבים נושאים באחריות – יחד ולחוד – כלפי המערערות בגין השימוש בסודותיהן המסחריים, ולהחזיר את התיק לבית המשפט המחוזי על־מנת שיקבע את הסעדים להם זכאיות המערערות כלפי המשיבים וכל אחד מהם. לאור מעבר הזמן אין עוד טעם בצו־מניעה, והסעדים ההולמים הם סעדים כספיים שייקבעו על־ידי בית המשפט קמא על־פי חומר הראיות שהובא או שיובא לפניו, לפי שיקול־דעתו. כמו כן יש לחייב את המשיבים לשלם למערערות את הוצאות הערעור בסך 20,000 ש"ח.

השופט צ' א' טל: אני מסכים.

nevo.co.il

השופט א' גולדברג: 1. אפתח בדבריו של השופט ברנזון בע"א 312/74 [7], בעמ' 319:

"ראשית לכל, יש להזכיר את ההבדל הגדול בין חובת השמירה של העובד על סודות מקצועיים וידע סודי של המעביד לבין הגבלת חופש העיסוק של העובד לאחר פרישתו מעבודה אצל אותו מעביד. הסודות המקצועיים והידע הסודי הם זכויות קניניות של בעליהם ואסור לעובד להשתמש בהם לצרכיו או לגלותם לאחרים בכל זמן שהוא, בין שהתחייב על כך במפורש ואם לאו. חובה זו לשמור סוד היא חובה מוחלטת ובגדר תנאי מכללא הנובע מעצם יחסי עובד ומעביד...

.....

שונה המצב ביחס להגבלת חופש העיסוק של העובד לאחר פרישתו מעבודה. כאן דרושה התחייבות חוזית מפורשת להימנע מלעבוד אצל אחר, וההגבלה חייבת לעמוד בתנאי הכפול שהיא דרושה להגנת האינטרסים הלגיטימיים של המעביד ממנו פרש העובד ושהיא גם לטובת הציבור".

2. הנה כי כן, מדובר בשתי מערכות של זכויות: זכות העיסוק של העובד הפורש, וזכות המעביד כי יישמר סודו המקצועי. וכפי שנאמר בע"א 155/80 [8], בעמ' 820, "אלה שני דברים שונים". חובת העובד לשמור על סוד מקצועי אינה מוגבלת בזמן, והיא "נמשכת כל עוד לא הפכו הסודות המקצועיים לנחלת הכלל, או, במלים אחרות, נפסקת החובה, מאז שהסודות הפכו לנחלת הכלל" (שם, בעמ' 822, וכן בעמ' 832). אולם הובהר בפסיקה כי חובת הסודיות אינה חלה על ידיעות מקצועיות כלליות ועל ניסיון מקצועי שרוכש העובד תוך עבודתו. הדברים הובהרו בע"א 1371/90 [5], בעמ' 854-855):

"ככל שמדובר בידע כללי ואף במיומנות מקצועית שנרכשו במהלך העבודה, מחייב אינטרס הציבור, כי באלה יוכל העובד להשתמש גם אצל מעביד אחר או כעצמאי. שאם תאמר אחרת, עלול הדבר לגזור על העובד נטישת המקצוע היחיד לו הוא הכשיר עצמו והוא עלול ליפול נטל על הציבור. לא כן לגבי סודות מסחריים מיוחדים האופייניים לאותו עסק ספציפי, אשר השימוש בהם על־ידי העובד עשוי לגרום נזק למעביד. לגבי אלה האחרונים, וזה כולל ספקים ולקוחות, זכאי המעביד להגנה".

3. כיוון שחובת הסודיות המקצועית אינה מוגבלת בזמן, והיא תקפה כל עוד לא הפכו הסודות לנחלת הכלל, הרי שאם הגיעו העובד והמעביד לידי הסכמה כי על־אף זאת תימשך חובת הסודיות של העובד פרק זמן קצוב, הרי שבכך הביעו את דעתם המשותפת על "משך חייו" של הסוד המקצועי. במקרה אשר כזה אין סיבה לבית המשפט להתערב במוסכם ולקצר את תקופת הסודיות עוד יותר, ולפני שהפך הסוד לנחלת הכלל.

שונה הדבר לגבי הזכות האחרת שעמדנו עליה, היא זכות העיסוק של העובד הפורש. טובת הציבור דורשת "שבדרך כלל ידע כללי ומיומנות מקצועית, שנרכשו על־ידי עובד בעבודתו, ישתמשו בהם ללא הגבלה, כי שימוש כזה הוא לברכה לפרט ולכלל גם יחד"

(ע"א 1317/90 [5] הנ"ל, בעמ' 853). אם הוגבל חופש העיסוק של העובד לאחר פרישתו, כי אז על בית המשפט לבחון אם התנאי בהסכם המגביל את חופש העיסוק הוגן לגבי הצדדים והציבור כולו. שאם לא כן, יקצר את תקופת המגבילה ויעמידנה על התקופה הסבירה בנסיבות העניין. א

לא למותר הוא להוסיף כי גם אם שתי מערכות הזכויות שדובר בהן הן נפרדות, יש שהן משיקות זו לזו, שכן, יש שחובת הסודיות בהכרח תגביל את חופש העיסוק של העובד הפורש.

4. בענייננו לא הוגבל חופש העיסוק של המשיב 1, ורשאי היה לעסוק בעיסוקים שבהם עסק במפעלן של המערערות, או בכל עיסוק אחר, גם לאחר פרישתו מעבודתו. בכלל זה רשאי היה לעסוק בייצור קפה שחור או בייצור מוצר אחר שהמערערות מייצרות. כל זאת בתנאי שלא יפר את חובת הסודיות, שהצדדים צמצמו ב"הצהרת הסודיות" את תקופתה לכל התקופה שבה יבצע המשיב 1 בעבור המערערות "עבודה כל־שהיא, במפעל כל־שהוא מהמפעלים, וכן במשך 5 (חמש) שנים נוספות לאחר השלמת ביצועה של העבודה האחרונה" שיבצע בעבורן. חובת סודיות הייתה חלה, כאמור, על המשיב 1, גם אלמלא חתם על "הצהרת הסודיות". אלא שאז היא לא הייתה מוגבלת בזמן, וממנה היה משתחרר רק כשהסודות היו הופכים לנחלת הכלל. ב ג

5. אם כן, השאלה היא האם הפר המשיב 1 את חובת הסודיות בהקימו עם משיב 2 מפעל קפה שבו ייצרו קפה שחור? ד

וכך מציינות המערערות בכתב תביעתן:

> "8. הידע לייצור קפה שחור, לרבות כל התהליכים הקודמים לייצור, התהליכים לאחר הייצור והידע הנלווה כולל בין היתר: ה
>
> א. ידע באשר למינים ולסוגים השונים של פולי הקפה, לפי ארצות מוצאם, איכותם, תכונותיהם והתאמתם לעיבוד ולייצור (להלן 'חומרי הגלם').
>
> ב. ידע באשר למקורם של חומרי הגלם דרכי השגתם, רכישתם תנאי הרכישה והאספקה של חומרי הגלם, ידע באשר לספקים למוכרים, תנאי ההתקשרויות עמהם וכיו"ב (להלן 'דרכי הרכישה'). ו
>
> ג. ידע באשר לשיטות ותהליכים לאחסון ולשינוע פולי קפה עובר לתהליך עיבודם וייצורם (להלן 'האחסון').
>
> ד. ידע באשר לתערובות של סוגי פולי קפה שונים כאשר כל תערובת מיועדת לסוג מסויים של קפה, והכל במטרה לשמור על הטעם האחיד והייחודי, ועל הטעם הסופי של המוצר, וכל זאת למרות שינויים בשוק הקפה, שינויים באיכויות של חומרי הגלם ובזמינותם, כל זאת תוצאה של נסיונות אין ספור, ונסיון מצטבר במשך עשרות שנים של הכרת טעמו והעדפותיו של ציבור מגוון ונרחב של צרכנים (להלן 'התערבות'). ז

nevo.co.il

ה. ידע באשר לשיטות קליה יחודיות לייצור כל סוג של קפה שחור בסדרי גודל והיקף גדולים וקטנים, וכל זאת בהתחשב בסוגי פולי הקפה, ארצות מוצאם, צורת המוצר והטיב הסופי המבוקש (להלן 'הקליה').

ו. ידע באשר לשיטות טחינה ייחודיות של פולי הקפה הקלויים הכל על מנת להגיע לגודל, צורה ואחידות של המוצר הסופי (להלן 'הטחינה').

ז. ידע באשר לשיטות אריזה של הקפה הטחון, כל שיטה ולה התכונות המיוחדות והמותאמות לה, הכל במטרה להאריך את חיי המדף של הקפה, מבלי לפגוע בטריותו, איכותו, ושמירת הארומה המיוחדת לכל סוג קפה (להלן 'האריזה').

ח. ידע באשר לשיטות שווק והפצה, דרכי פניה וחדירה לשווקים קיימים, חדשים ופוטנציאלים הערכה וידיעת דרכי השווק, זהות הגורמים העוסקים בשוק הקפה, לרבות זהות סוחרים, סיטונאים ורוכשים, ודרכי השווק המיוחדות לכל אחד מהם (להלן 'השווק').

ט. ידע נלווה באשר לציוד של מפעלי קפה, ליצרנים ולספקים בשוק המקומי ובשוק העולמי המיצרים ציוד למפעלי קפה, או חלקי ציוד שכזה, התאמת כל ציוד לייצור סוג קפה מסויימים, ניצולת של כל ציוד, וזאת כאשר חלק מהציוד במפעלי התובעות הינו פרי פיתוח עצמאי, נסיונות, שיפורים השיפוצים וההתאמה לצרכים ספציפיים של המבקשות (להלן 'הידע הנלווה').

9. כל הידע המפורט בסעיף 8 דלעיל ולרבות הידע בקשר לחומרי הגלם, דרכי הרכישה, האחסון, התערובות, הקליה, הטחינה, האריזה, השווק והידע הנלווה ייקראו להלן 'הידע'.

10. הידע ברובו הגדול הינו ייחודי ופרי נסיון, השקעות, ופיתוח עצמי במשך תקופה של עשרות שנים ובחלקו נרכש על ידי התובעות מאת חברות זרות בכסף מלא.

11. הידע כולל מידע, מרשמים (רצפטים), נוסחאות, תוכניות, תרשימים, טבלאות, מסמכים וידיעות הנוגעים למוצרים, למערך הציוד, ולתהליכי הייצור הקיימים והמתוכננים במפעלי התובעות.

12. הידע נשמר על ידי התובעות בסודיות, ולצורך כך הוא אצור ונשמר בחלקו הגדול במחשב אשר הגישה אליו מוגבלת לאותם עובדי התובעות אשר תפקידם מחייב גישה אל הידע, לאנשים אחרים אין גישה למידע, ואין הם יודעים את פרטיו.

13. התובעות דואגות לעדכונו של הידע לפיתוחו ולצורך כך הן שולחות עובדים העוסקים בנושא הייצור והשווק של קפה - על כל מרכיביהם - להשתלמויות וללימודים על השבונן, וכן מביאות התובעות על חשבונן מומחים מחו"ל על מנת ללמד עובדים אלה.

14. הידע על כל חלקיו הינו אחד הנכסים החשובים של התובעות, וכל גילוי של ידע כזה לאנשים אחרים, זולת התובעות, עלול לגרום לתובעות נזקים גדולים ביותר, במיוחד יחמיר נזק כזה ולא יהיה ניתן לתיקון אם הידע, או כל חלק ממנו יימסר למתחרים של התובעות וייעשה בו שימוש על ידם, שכן הוא יסייע בידם לפגוע ביחודיות של התובעות במוצרי האיכות שלהן ובנתח השוק שהן תופסות בענף". א

וממשיכות המערערות ואומרות כי:

"23. הבסיס העיקרי להקמתו ולקיומו של העסק (של המשיבים – א' ג') הוא הנסיון ובעיקר הידע של התובעות שרכש הנתבע מס' 1 תוך כדי היותו מועסק על ידי התובעות העסק עושה שימוש בידע של התובעות אשר הועבר ומועבר אליו על ידי הנתבע מס' 1, ונמצאים בו גם חלקי ציוד ומתקנים שהם זהים לאלו שהתובעות משתמשות בהם. ב

ג .....

.....

25. הנתבעים עוסקים, איפוא, בייצור ובשווק קפה שחור והם מתחרים בתובעות בעיסוקם זה ובעיסוקם זה הם עושים שימוש בידע של התובעות, אשר הועבר, ו/או נמסר על ידי הנתבע מס' 1 שלא כדין". ד

6. ומה מכל אלה הוכיחו המערערות?

עד המערערות, המהנדס יצחק מכלן, לא ביקר כלל במפעל המשיבים ולא ראה כיצד מיוצר שם הקפה. אולם הוא ידע לומר כי הוא מניח שמפעלים שונים קנו תנורי קלייה כמו זה שמשמש את המערערות ושדוגמתו נמצאת במפעל המשיבים (בעמ' 13). לדבריו (בעמ' 17), אם היה רואה את מפעל המשיבים היה יכול לענות "בפרטי פרטים מה יש ומה אין". ה

עד נוסף של המערערות היה מר אליעזר שניידר, סמנכ"ל אצל המערערת 1 ומנהל חטיבת הקפה שלה. עד זה העיד בחקירה הראשית כי ישנם כמה מאות סוגים של קפה "והמומחיות היא לערבב ביניהם, על מנת להגיע לטעם מסויים שהצרכן רוצה, ולנסות לחזור כל פעם על אותו הטעם". לדבריו: "אני לא אומר שהוא (המשיב 1 – א' ג') העתיק (את המתכונים – א' ג'), אבל אם הוא רצה להגיע לזה, לא היתה שום בעיה להגיע לזה" (בעמ' 34). "אני רוצה להיות זהיר, אני הרי לא אומר שהוא עשה, אבל לו הוא היה רוצה לעשות כך, היתה לו את כל האפשרות לעשות כך" (בעמ' 35). ו

בחקירה הנגדית העיד העד שניידר כי המשיב 1 העתיק סודות של המערערות וכי הוא משתמש בהם (בעמ' 38). אולם בהמשך אמר לגבי התרכובות: "אני לא יכול להצביע בדיוק על זה שהוא העתיק. מה שאני טוען, זה שהיו לו את כל האפשרויות לראות את כל ההרכבים שלנו... ואני לא טוען שהוא העתיק סוג כזה או אחר ספציפית. גם לא טענתי את זה" (בעמ' 38–39). העד לא ידע לומר מהי התערובת של הקפה שמייצרים המשיבים ז

(בעמ' 39) ואינו יודע אם המשיב 1 מייצר את הקפה מאותם סוגי תערובת שעלית מייצרת (בעמ' 53). לדברי העד, היה בידי המשיב 1 גם לדעת את שמות הספקים שמהם קונות המערערות את פולי הקפה. אולם, כדבריו: א

> "לא אמרתי שזה היה ידוע לסרנגה (המשיב 1 – א' ג'), אמרתי: 'יכול היה לדעת'. מי שמסתובב בתוך המפעל, יכול לוודא דרך השקים מאיפה זה נקנה" (בעמ' 44).

עם זאת הוא אינו יודע אם למשיב 1 אכן היה קשר עם אותם ספקים (בעמ' 46), ולא ב
ידוע לו "אם הוא משתמש בדרכי הרכישה או לא" (בעמ' 48). אשר לשיטת החסנת הקפה אמר העד כי למשיב 1 "אין לו שיטות איחסון של קפה, של חומר גלם לפחות, או אין לי טענות" (בעמ' 49).

לגבי טחינת הקפה העיד העד כי –

> "חוץ מהמקריות, שבמקרה אותה חברת סקיולד, במקרה גם הוא קנה אותו הציוד, כשיש עוד הרבה מאוד ספקים. חוץ מהמקריות הזאת, הכל בסדר". ג

אין הוא רואה פגם בכך שמשיב 1 קנה מכונת טחינה מאותו סוג (בעמ' 57). אשר לשיטת האריזה העיד העד כי לא טען "לשום ייחודיות בקטע הזה" (בעמ' 67). לגבי צבעי האריזה (אדום ושחור) אמר: "אני לא טענתי שיש לנו פטנט" (בעמ' 67): ד

> "אין לנו בלעדיות אצל יצרן האריזות... אנחנו לימדנו את הספקים במדינת ישראל לעשות את האריזה הזאת. אבל היום זה חופשי, אין לנו בלעדיות על זה" (בעמ' 68).

כן העיד העד כי למשיב 1 לא היה קשר למערך השיווק של עלית (בעמ' 69). ה

באחת מתשובותיו סיכם העד (בעמ' 69):

> "...אני נתתי את התצהיר שלי, בקטע של הידע, להראות שבקפה יש ידע, ואני התמתי על פירוט מלא, מה כולל כל הידע של הקפה. כאשר אני חתמתי, לא הייתי במפעל שלו. ברור שחלק מהדברים הם כלליים, מה מהות הידע שישנו בקפה. וכשחתמתי עליו, אני יצאתי מהנחה, שהמקריות הקטנה הזאת, של מסגר שעובד עם עלית בסביבות 15–17 שנה, שחתום על הסכם סודיות, במקרה, בלי להודיע לנו, מקים עסק. אני יצאתי מהנחה שזו לא מקריות... ולכן יצאתי מהנחה שהמקריות הזאת היא שימוש בידע של עלית...". ו

ובהמשך (בעמ' 74): ז

> "... במהות צריך להבין, שההתרשמות שלי ממה שאני ראיתי אצלם, זה שהוא את הקונספט העתיק. הקונספט דומה לקונספט הכללי שלנו. וזו אותה מומחיות, שבמקום לעבוד בצורה הפרמיטיבית שאתה מתאר בכל מיני

nevo.co.il

מקומות כמו בחנות, סרנגה לא עובד בצורה הפרימיטיבית, כי את הקונספט שלנו, שאנחנו – לפחות בתקופה שאני ליוויתי – שינינו, שבו אנחנו עובדים בצורה מסודרת וסיסטמטית עם לוגיקה מסויימת... את זה סרנגה ודאי לקח מאיתנו, כי לא היה לו את הידע כשהוא התחיל לבד את זה... כי קונספט – הוא העתיק את מה שיש לנו... את הלוגיקה – במלוא האחריות אני אומר לך – הוא העתיק מאיתנו, לא היה לו את הידע משום מקום אחר, ולאף אחד אין את זה".

א

ב

7. סבורני, כי אם נתעלם מעדי המשיבים ונסכם את דבריהם של שני עדי המערערות, הרי גם בהנחה כי ייצור הקפה אצל המערערות היה בגדר סוד מקצועי, לא הצביע אף אחד משני העדים ולו על סוד מקצועי אחד מבין הסודות המקצועיים המנויים בכתב התביעה, שהמשיב 1 עשה בו שימוש. כל עדותו של העד שניידר מסתמכת על ההנחה, ההגיונית כשלעצמה, כי המשיב 1, שהוא מסגר במקצועו, עשה שימוש בידע שרכש בעבודתו אצל המערערות. וכיוון שלא היה בידו להצביע על סוד מקצועי ספציפי שהמשיב 1 רכש בעבודתו והשתמש בו במפעלו, בחר העד לדבר סתמית על העתקת "קונספט" "תפיסה כללית", ו"לוגיקה כללית". דמיון מוחשי בין המידע המוגן ובין המידע שבו עושה העובד שימוש לאחר פרישתו, אכן יכול שישמש ראיה לשימוש בסוד מקצועי. אולם גם לפי דברי העד לא מדובר, במקרה דנן, בדמיון מוחשי אלא בדמיון קוספטואלי־ערטילאי.

ג

ד

8. בית המשפט קמא, אף הוא, לא רק שלא קבע כי המשיב 1 הפר חובת סודיות ספציפית באחד מתהליכי הייצור של הקפה במפעלם של המשיבים, אלא שעל־פי קביעת בית המשפט קמא "אין בכל התהליכים הללו ולו גם שלב אחד שאינו ידוע וגלוי לאנשים העוסקים בענף הקפה". אלא שלדעת השופט המלומד –

ה

"עוסקים אנו פה בנתבעים אשר היו חסרי כל רקע או ידע כלשהוא בקפה, ואשר מבחינתם ייצורו של קפה שחור ניתן לומר כי היה לגביהם בחזקת תורת הנסתר. לפיכך, ניתן לומר כי ייצורו של קפה שחור היווה לגבי הנתבעים סוד, שיכולים היו להשיגו בכוחות עצמם, אולם גילויו היה חוסך להם זמן, טרחה, כסף ועבודה".

ו

שכן, לדעת השופט המלומד –

"הסודיות היא ענין יחסי, שכן גם אם ידיעה מסויימת ידועה לאחרים העוסקים באותו ענף אין די בכך כדי לבטל את ערכה והמבחן הוא – אם על אף הידיעה הקימת אצלם, יש לסוד ערך כלכלי במתן עדיפות לבעל הסוד על מתחריו, או, האם ימצא מאן דהוא שיהיה מוכן לשלם עבור גילויו".

ז

9. סבורני, כי המבחן שהציב לעצמו השופט המלומד ל"סוד מקצועי" אינו המבחן הראוי. שאם לא כן, כל עובד שרכש ידע מקצועי אצל מעבידו, לא יוכל לנצל ידע זה לאחר פרישתו מן העבודה אף שידע זה הוא נחלת כלל בעלי אותו מקצוע, רק משום שהעובד חסך זמן, טרחה, כסף ועבודה ברכישת הידע.

nevo.co.il

ייחודם של סודות מקצועיים בכך שאינם נחלת הכלל, והם אלה האופייניים לאותו עסק "אשר השימוש בהם על־ידי העובד עשוי לגרום נזק למעביד" (ע"א 1371/90 [5], בעמ' 855). סודות אלה ראויים להגנה, כיוון שמושקעים ביצירתם "משאבים כספיים ומאמץ ליצירתם, שלעתים אורכים שנים". העובדה כי עובד הסר ידע מקצועי רוכש ידע מקצועי אצל מעבידו, היא כשלעצמה אינה הופכת ידע זה ל"סוד מקצועי" הראוי להגנה. כדי שיהיה הידע הנרכש בגדר "סוד מקצועי", עליו להיות, כמשמעותו בלשון בני אדם, ייחודי לאותו מעביד, מה שמקנה לו יתרון על פני אחרים שעוסקים בעיסוק דומה, או לפחות "הישג בעל ערך – כל עוד הוא סודי – שהוא רכיב אחד מרכוש בעליו ושהוא גם סחיר, כלומר עשוי שיעמידו אותו לרשות הזולת, בתמורה" (פרופ' טדסקי, במאמרו הנ"ל, בעמ' 27).

א

ב

ברור זו מוגדר "סוד מסחרי" בסעיף 8 להצעת החוק לאיסור תחרות לא הוגנת:

> "מידע עסקי, מכל סוג, שאינו נחלת הרבים או שאינו ניתן לגילוי כדין בנקל על ידי הרבים, אשר סודיותו מקנה לבעליו יתרון על פני מתחריו, ובלבד שבעליו נוקט אמצעים סבירים לשמור על סודיותו".

ג

כן ראה סעיף 11 להצעת החוק לעניין סייגים לאחריות, כשמדובר בהתקדמות סבירה והוגנת של העובד.

ד

10. מכאן, שעל־פי קביעותיו של בית המשפט קמא עצמו, שלפיהן אין בכל התהליכים לייצור קפה שחור "ולו גם שלב אחד שאינו ידוע וגלוי לאנשים העוסקים בענף הקפה", לא ניתן לומר כי המשיב 1 רכש סודות מקצועיים בעבודתו במפעלם של המערערות. זאת אף בהנחה שניצל את הידע שרכש בעבודתו כדי לייצר קפה שחור במפעל שהקים עם המשיב 2, ואף ש"אין כל מקריות בכך שתהליך ייצורו של הקפה אצל הנתבעים זהה לזה של התובעות וכי הנתבע העתיק בשיטתיות את קו הייצור בשלמותו מהתובעות" (כאמור בפסק־דינו של בית המשפט קמא).

ה

על־כן, קביעת בית המשפט קמא כי "הנתבע אכן עשה שימוש בידע כלשהו של התובעות, וכן העתיק את קו הייצור של הקפה מן התובעות", אינה מביאה למסקנה כי "הנתבע לא עמד בהתחייבותו כפי שבאה לידי ביטוי בהצהרת הסודיות עליה חתם". זאת שעה שבית המשפט קמא עצמו קבע, כי נוכח לדעת –

ו

> "כי ייצורו של קפה שחור אינו מסוג הדברים המצריכים ידע רב ואשר הינו סוד כמוס המוחזק בקנאות על ידי העוסקים בענף. נהפוך הוא... ייצורו של קפה הינו תהליך פשוט ביותר שניתן ללמידה תוך ימים ספורים ... כל אחד שמוכר מכונות לייצור קפה או שמוכר בצורתו הגולמית ידריך את הקונה בתהליך ייצורו של הקפה וזאת אף ללא תמורה".

ז

11. העולה מן המקובץ, כי דין הערעור להידחות, שלא מטעמו של בית המשפט קמא, ואין בידי להצטרף לדעתה של חברתי, השופטת שטרסברג־כהן.

לפיכך הייתי דוחה את הערעור ומחייב את המערערות לשלם למשיבים שכר טרחת עורך־דין בסך 20,000 ש"ח.

א הוחלט ברוב דעות כאמור בפסק־דינה של כבוד השופטת שטרסברג־כהן.

ניתן היום, י"ח באייר תשנ"ו (7.5.96).

ב

ג

ד

ה

ו

ז

nevo.co.il